

Opgave 1 Veranderende opvattingen in het jeugdstrafrecht tegen de achtergrond van veranderingen in criminaliteitscijfers onder jongeren

Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 5 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In 2009 pleitte hoogleraar Theo Doreleijers voor een aanpassing van het strafrecht voor de groep 16- tot 23-jarigen (tekst 1). Zijn voorstel sluit aan bij standpunten in de discussie over het strafrecht. Een belangrijke vraag is: wat werkt? Het Tijdschrift voor Criminologie publiceerde de resultaten van een onderzoek waarin recidive na gevangenisstraf wordt vergeleken met recidive na werkstraf (tekst 2).

In 2011 doet staatssecretaris Fred Teeven een voorstel aan de Kamer waarin hij speciaal jongerenstrafrecht wil invoeren. Zijn voorstel krijgt veel kritiek van onder andere Doreleijers en ook van onderzoeker Peer van der Helm (tekst 3).

Voor het ontwikkelen en bepalen van overheidsbeleid met betrekking tot jeugdcriminaliteit is het belangrijk om een helder beeld te krijgen van de ernst van het probleem van de jeugdcriminaliteit. In 2010 was de criminaliteit onder jongeren lager dan in het jaar daarvoor met uitzondering van Marokkaanse jongeren (tekst 4). Enige informatie over de positie van Marokkaanse jongeren is te vinden in tekst 5.

Lees tekst 1.

- 2p 1 Leg uit of het voorstel van hoogleraar Doreleijers over een aanpassing van het strafrecht aansluit bij de opvattingen van de Klassieke School of bij de opvattingen van de Moderne Richting.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen daad(straf)recht en dader(straf)recht.

- 2p 2 Leg uit waar de inzichten van Doreleijers bij passen, bij daad(straf)recht of bij dader(straf)recht. Betrek in je antwoord het verschil tussen beide soorten recht.

In hetzelfde jaar waarin Doreleijers pleit voor een verandering van het strafrecht, verschijnt in het septembernummer van het Tijdschrift voor Criminologie een artikel over een onderzoek waarin recidive na werkstraffen wordt vergeleken met recidive na gevangenisstraffen. Een fragment van dit artikel is opgenomen als tekst 2.

Lees tekst 2.

- 2p 3 Wat is in het onderzoek van tekst 2 de afhankelijke en wat is de onafhankelijke variabele?

Met het oog op de validiteit van het onderzoek hebben de onderzoekers een *matching* studie uitgevoerd, zie de regels 7-14 van tekst 2.

Voorbeelden van kenmerken waarop gematched is, zijn onder andere: leeftijd, sekse, criminele geschiedenis en soort delict.

- 2p 4 Leg uit waarom het voor de validiteit van het onderzoek van belang is dat de daders van de twee groepen op grond van bovenstaande kenmerken gematched zijn.

Lees tekst 3.

Uit tekst 3 blijkt dat de VVD bij criminaliteitsbestrijding meer de nadruk legt op repressie dan op preventie. Het mensbeeld van het liberalisme past hierbij.

- 2p 5 Beschrijf het mensbeeld van het liberalisme en leg uit dat dit mensbeeld past bij de nadruk op repressie in het beleid dat de VVD voorstaat.

Uit tekst 3 kun je opmaken welk idee Peer van der Helm heeft over de vraag hoe gedrag tot stand komt. Je kunt zijn standpunt een plaats geven in het nature–nurture debat.

- 2p 6 Leg uit dat zijn argumenten voor een deel passen bij de nature-visie en voor een deel bij de nurture-visie.

Lees tekst 4.

Om in kaart te brengen hoeveel criminaliteit er gepleegd wordt, gebruiken onderzoekers verschillende bronnen en onderzoeksmethodes.

- 2p 7 Geef bij elk van de drie volgende uitspraken een bron of onderzoeksmethode waarop de onderzoekers zich kunnen baseren:
- het aantal aangehouden verdachten van een misdrijf is gedaald;
  - het aantal voor een misdrijf veroordeelde personen is gedaald;
  - het aantal jongeren dat zegt zich schuldig te hebben gemaakt aan een delict is gedaald.

In tekst 4 worden drie leeftijdsgroepen expliciet onderscheiden. Te weten de leeftijdsgroep van 10- en 11-jarigen, de 12- tot en met 17-jarigen en de groep van 18 tot en met 24 jaar. De strafrechtelijke aanpak van wetsovertreders is afhankelijk van de leeftijdsgroep.

- 3p 8 Wat houdt de strafrechtelijke aanpak van elk van die leeftijdsgroepen in? Geef voor elke leeftijdsgroep een verklaring voor dat verschil in aanpak.

- Zie de regels 27 tot en met 35 van tekst 4 en maak gebruik van tekst 5.*
Verschillende sociologische theorieën over het ontstaan van criminaliteit kunnen een verklaring geven voor de uitzonderingspositie van Marokkaanse jongvolwassenen (zie regels 32-33 van tekst 4).
- 6p **9** Geef voor deze uitzonderingspositie van Marokkaanse jongvolwassenen
- a** een verklaring met behulp van subculturele benadering(en) in de criminologie;
  - b** een verklaring met behulp van de bindingstheorie;
  - c** een verklaring met behulp van de anomietheorie.
- Betrek bij elke theorie een gegeven over de maatschappelijke positie van Marokkaanse jongeren.

Opgave 1 Veranderende opvattingen in het jeugdstrafrecht tegen de achtergrond van veranderingen in criminaliteitscijfers onder jongeren

tekst 1

Apart strafrecht oudere jeugd

Er moet een apart strafrecht komen voor jongeren en jongvolwassenen tussen de 16 en 23 jaar. Dat moet alleen worden toegepast bij ernstige delicten. Bij lichtere vergrijpen moeten daders door jeugdzorg en hulpverlening op het rechte pad worden gebracht.

Daarvoor pleitte hoogleraar Theo Doreleijers tijdens het congres 'Strafrecht en forensische psychiatrie voor 16- tot 23-jarigen'. Volgens Doreleijers is een apart jongerenstrafrecht beter en effectiever dan het huidige systeem. (...).

Doreleijers pleit voor een totaal andere aanpak. Zo is het volgens hem onterecht dat jongeren tot 23

jaar volgens het volwassenenstrafrecht worden berecht. Hij wijst op wetenschappelijk onderzoek waaruit blijkt dat diverse hersenfuncties pas rond het 23ste levensjaar 'uitontwikkeld' zijn. Zo zijn jongeren op zijn vroegst vanaf hun twintigste in staat hun emoties goed te controleren.

Ook wijst Doreleijers op studies waaruit blijkt dat jongeren bij het nemen van risicovolle beslissingen zich tot hun twintigste jaar vooral laten leiden door leeftijdsgenoten. Na hun twintigste leren ze meer zelfstandig beslissingen te nemen. Daar wordt in het huidige strafrecht onvoldoende rekening mee gehouden, meent Doreleijers.

bron: De Gelderlander. (2009, 9 mei). Apart strafrecht oudere jeugd.

tekst 2

Onderzoek: Recidive na werkstraffen en na gevangenisstraffen

Het in dit onderzoek gebruikte databestand bevat de volledige strafbladen van alle personen (28.072) die in Nederland in 1997 werden veroordeeld tot een werkstraf¹⁾ dan wel een gevangenisstraf.

Na toepassing van een aantal statistische methoden waarbij daders met dezelfde kenmerken aan elkaar gekoppeld werden en vervolgens werden verdeeld in twee groepen (*matching*), bleef er een steekproef

over met een grootte van 4.246 daders. (...)

Voor Nederland, maar ook internationaal, is dit de eerste groot-schalige *matching* studie met daders, gebaseerd op observati-
nele data over een langere periode, die de recidive na werkstraffen ver-
gelijkt met die na gevangenis-
straffen. Gebaseerd op de officieel
geregistreerde criminele carrières
van alle volwassen personen ver-

- 25 oordeeld in 1997, laten onze bevindingen zien dat daders significant minder recidiveren na een werkstraf dan na een gevangenisstraf. (...) Na werkstraffen recidiverden daders minder, zowel op 30 de korte als op de lange termijn
- 35 waren er gemiddeld vijftig procent minder veroordelingen over een periode van acht jaar. Dit wordt gevonden voor zowel mannen als vrouwen en op verschillende leeftijden.

naar: Wermink, H., Blokland, A., Nieuwbeerta, P. en Tollenaar, N. (2009). Recidive na werkstraffen en na gevangenisstraffen. Tijdschrift voor Criminologie.

noot 1 werkstraf: wordt in dit onderzoek gebruikt als synoniem voor taakstraf

tekst 3

Jonge boefjes moet je opvoeden, niet straffen

- Het plan van staatssecretaris Teeven van Veiligheid en Justitie (VVD) om het jeugdstrafrecht aan te scherpen, is heilloos. Strenger straffen helpt 5 niet, dat is wetenschappelijk aangetoond. Opvoeden helpt wel. Maar het is, mede in het huidige beleidsklimaat, een uiterst delicate opdracht.
- 10 Staatssecretaris Fred Teeven wil volgens een brief van 25 juni 2011 aan de Kamer de maximale celstraf voor jongeren van 15, 16 en 17 jaar verhogen van twee naar vier jaar.
- 15 Daarnaast wil de staatssecretaris de mogelijkheden tot het opleggen van taakstraffen beperken en de jeugd-tbs laten overgaan in tbs voor volwassenen. Gezamenlijk leiden deze 20 maatregelen tot een enorme verharding van het jeugdstrafrecht.
- Maatregelen zijn fatalistisch en onjuist**
- 25 Met zijn voorstel lijkt Teeven een diepe knieval te willen maken voor de PVV. Deze partij roept in de maatschappelijke discussie over de aanpak van jonge criminelen (12-18 jaar) vaak het beeld op van ‘onverbeterlijke stadsroofdieren waarbij niks werkt’. Ik vraag mij af of een zinvol 30 debat over de bestrijding van jeugdcriminaliteit gebaat is bij dit soort metaforen. Natuurlijk raken we boos, verdrietig of gefrustreerd door de daden van sommige jongeren, maar we moeten ons altijd blijven realiseren dat zij kinderen zijn van wie de hersenen – en daarmee hun gedrag 35 – nog niet uitontwikkeld zijn. Er is dus een mogelijkheid voor gedragsverandering.

bron: Helm, P. van der. Jonge boefjes moet je opvoeden, niet straffen. Geraadpleegd 11 juli 2011 via <http://www.socialevraagstukken.nl>. Peer van der Helm is verbonden aan het lectoraat Jeugdzorg en Jeugdbeleid van Hogeschool Leiden. Peer van der Helm is in juli 2011 gepromoveerd op onderzoek naar leefklimaat in justitiële jeugdinrichtingen.

tekst 4

Minder criminaliteit onder jongeren

Nieuwsbericht | 31-05-2011

Na een jarenlange stijging daalt het aantal daders van delinquent gedrag onder de minderjarigen (12- tot en met 17-jarigen). Dit blijkt uit onderzoek dat het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum samen met het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft uitgevoerd.

Niet alleen het aantal aangehouden verdachten van een misdrijf en veroordeelde personen van misdrijven is gedaald. Ook het aantal jongeren dat zegt zich in het afgelopen jaar schuldig te hebben gemaakt aan een delict is in 2010 lager dan in voorgaande jaren. Verder is ook onder jongvolwassenen (18 tot en met 24 jaar) het aandeel aangehouden

verdachten en daders tegen wie een rechtszaak is afgedaan na een jarenlange stijging voor het eerst afgenomen. Er zijn geen aanwijzingen dat zich veranderingen hebben voorgedaan in regelovertredend gedrag onder twaalfminners (10- en 11-jarigen).

De afname in het aantal aangehouden verdachten en veroordeelde daders wordt zowel bij de minderjarigen als bij jongvolwassenen gesignaleerd en geldt ongeacht sekse of herkomstgroep, met uitzondering van Marokkaanse jongvolwassenen. Onder deze laatste groep neemt het aandeel verdachten nog steeds toe.

bron: Minder criminaliteit onder jongeren. Geraadpleegd 31 mei 2011 via <http://www.rijksoverheid.nl>.

tekst 5

Meer schooluitval en criminaliteit bij Marokkaanse jongeren

Marokkaanse jongeren zijn oververtegenwoordigd in de cijfers over overlast, schooluitval, werkeloosheid en criminaliteit. Dat blijkt uit de eerste monitor Marokkaans-Nederlandse risicjongeren. Zo werd 13 procent van de Marokkaanse jongeren tussen de

12 en 24 jaar in 2009 verdacht van een misdrijf terwijl dat slechts bij 3,5 procent van alle Utrechtse jongeren het geval was. En 9,3 procent van de Marokkanen was in 2009 werkeloos tegen 3,3 procent van alle Utrechtse.

bron: Meer schooluitval en criminaliteit bij Marokkaanse jongeren. Geraadpleegd 27 oktober 2010 via <http://www.destadutrecht.nl/misdaad/nieuws>.

Opgave 2 Modernisering van de monarchie

Bij deze opgave hoort tekst 6 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In deze opgave staat de politieke discussie over de modernisering van de monarchie in Nederland centraal. De laatste 15 jaar vindt er met enige regelmaat in de politiek een discussie plaats over de rol van de koning(in) in de Nederlandse democratie.

In augustus 2011 bracht een PvdA-commissie in haar rapport 'Verbindend koningschap in de Republiek' advies uit aan het partijbestuur van de PvdA over modernisering van de monarchie in Nederland (tekst 6).

Een half jaar na het verschijnen van het PvdA-rapport (maart 2012) heeft de Tweede Kamer besloten op voorstel van D66 – door wijziging van het Reglement van Orde van de Tweede Kamer – om voortaan zelf de informateur(s) en formateur aan te wijzen. Eén voorstel uit het rapport van de PvdA-commissie is daarmee gerealiseerd.

Lees tekst 6.

De PvdA is een sociaaldemocratische partij.

- 1p **10** Leg uit dat in de voorstellen van de PvdA in tekst 6 een uitgangspunt van de sociaaldemocratische ideologie is te herkennen.

Hoewel de PvdA-commissie de rol van de koning(in) sterk wil inperken, is deze commissie geen voorstander van het afschaffen van de monarchie. De PvdA-commissie wijst erop dat acht landen met een monarchie tot de meest stabiele en historisch meest effectieve democratieën in Europa behoren (België, Denemarken, Groot-Brittannië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Spanje en Zweden).

In het verleden is de grondwet zo aangepast, dat de Nederlandse monarchie past binnen de (beginselen van de) democratische rechtsstaat.

- 2p **11** Leg uit hoe in de grondwet de monarchie in overeenstemming is gebracht met de 'democratische rechtsstaat'. Betrek in je antwoord het betreffende beginsel in onze grondwet en een kenmerk van de democratische rechtsstaat.

Volgens Carla van Baalen – directeur van het Centrum voor Parlementaire Geschiedenis van de Radboud Universiteit Nijmegen en bijzonder hoogleraar parlementaire geschiedenis aan die universiteit – zullen de huidige voorstellen om het staatshoofd geen rol meer te laten spelen bij de formatie niet tot verbeteringen in het formatieproces leiden. (*Bron: Baalen, C. van (2011, 24 september). Exit koningin leidt niet tot verbeteringen in het formatieproces. De Volkskrant.*)

- 4p 12 **a** Wat was de rol van de koningin in de kabinetsformatie? Beschrijf twee stappen in het proces van de kabinetsformatie waarbij de koningin betrokken was.
- b** Leg uit waarom volgens Van Baalen het proces van de kabinetsformatie niet wezenlijk zal veranderen als de koningin daarin geen rol meer speelt. Betrek in je antwoord kenmerken van het Nederlands kiesstelsel.

Opgave 2 Modernisering van de monarchie

---

tekst 6

PvdA wil rol koning Willem IV sterk inperken

De PvdA wil de politieke ruimte van
aanstaand koning Willem IV sterk
inperken. Om elke schijn van
politieke macht te vermijden, moet hij
5 geen voorzitter zijn van de Raad van
State. De koning krijgt geen enkele
rol in kabinetsformaties. Bij een
kabinets- of ministerscrisis gaat de
premier voortaan niet naar het
10 staatshoofd, maar naar de Tweede
Kamer.
Dit zijn de belangrijkste conclusies
van een partijcommissie, in een
rapport dat vanaf nu de opstelling
15 van de PvdA over de monarchie
bepaalt¹.
(...)

naar: Meijer, R. (2011, 26 augustus). PvdA wil rol koning Willem IV sterk inperken. De Volkskrant.

noot 1 Commissie-Van den Berg, Verbindend koningschap in de Republiek. Advies van de commissie ad hoc 'Actualisatie toekomst Koningshuis' van de Partij van de Arbeid, 24 augustus 2011, Amsterdam.

Opgave 3 Waar komt de witte woede vandaan? De ontevredenheid van burgers in de volkswijken

Bij deze opgave hoort tekst 7 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Uit een recent rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau (het SCP) komt naar voren dat Nederlanders veel ontevredener zijn over Nederland en de kant die Nederland op gaat dan je op basis van hun persoonlijke situatie zou verwachten. Het SCP heeft dat samengevat als "Met mij gaat het goed, maar met ons gaat het slecht." (*Bron: Stemming onbestemd. Tweede verdiepingstudie Continu Onderzoek. Burgerperspectieven. (2011, maart). SCP.*

Een onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut heeft zich gericht op de ontevredenheid van bewoners in bepaalde wijken. Tekst 7 is een artikel naar aanleiding van dat onderzoek.

Lees de regels 1 tot en met 32 van tekst 7.

In de regels 22-32 wordt gesproken over buurten met een snel veranderende bevolkingssamenstelling. De snelle veranderingen in de buurten hebben geleid tot vermindering van de sociale cohesie.

- 2p 13 Noem twee indicatoren waarmee vermindering van de sociale cohesie kan worden gemeten.

Lees de regels 33 tot en met 53 van tekst 7.

De onderzoekers kozen voor het houden van interviews en niet voor het afnemen van een schriftelijke enquête.

- 1p 14 Geef een reden waarom de onderzoekers voor deze methode hebben gekozen.

Zie de regels 41 tot en met 53 van tekst 7.

- 2p 15 Leg uit waarom de onderzoekers op grond van de onderzoeksmethode voorzichtig moeten zijn met het generaliseren van de uitkomsten van dit onderzoek.

Lees de regels 54 tot en met 99 van tekst 7.

Politieke partijen vervullen een aantal functies in het besluitvormingsproces. De respondenten hebben veel kritiek op de samenleving, de overheid en politici. Men zou kunnen stellen dat de gevestigde politieke partijen bepaalde functies in het besluitvormingsproces niet goed hebben vervuld.

- 3p 16 Leg uit welke functies gevestigde politieke partijen niet goed hebben vervuld. Ga uit van drie functies.

Opgave 3 Waar komt de witte woede vandaan? De ontevredenheid van burgers in de volkswijken

---

tekst 7

'Een vreemde in eigen land' **Boze autochtone burgers over nieuwe Nederlanders en de overheid**

Veel burgers zijn boos en ontevreden; over de buurt, over de politiek, maar vooral over de 'buitenlanders'. Het Verwey-Jonker Instituut¹⁾ deed
5 onderzoek naar de oorsprong van deze 'witte woede'. (...)

In oude volksbuurten, maar ook in vrij nieuwe steden als Almere en Zoetermeer is steeds vaker een
10 geluid hoorbaar van onvrede en wantrouwen. Het is de stem van de boze autochtone burger die geen vertrouwen meer heeft in de overheid

en die boos is op de 'buitenlanders'.
15 Waar komt deze 'witte woede' vandaan? Dat was de leidende vraag voor ons onderzoek naar angst en onbehagen van autochtone Nederlanders. We wilden van deze mensen
20 zelf horen: wat maakt ze eigenlijk zo boos?

(...) Ook uit de literatuur blijkt dat snelle veranderingen in de buurt de mate van ontevredenheid beïnvloeden. Mensen gaan daardoor anders
25 met elkaar om. (...)

Vanwaar die onvrede?

We voerden ons onderzoek uit in vier buurten met een (snel) veranderende
30 bevolkingssamenstelling en een gemiddeld laagopgeleide, deels afzijdige bevolking. (...)

We hielden interviews met sleutel-informanten en namen korte straat-
35 interviews af met bewoners.

De mensen die we spraken, zijn goeddeels tevreden over het eigen leven, maar in toenemende mate
40 ontevreden over de buurt, de samenleving, de overheid en de politiek. (...)

Om de wereld achter dat wantrouwen te leren kennen, hielden we 24 diepte-interviews met buurtbewoners die (zeer) ontevreden zijn over het
45 multi-etnische karakter van onze samenleving. (...) Het viel niet mee om buurtbewoners bereid te vinden met ons te spreken. Buurtbewoners die aan ons 'profiel' voldeden,
50 koesteren veel wantrouwen tegenover de overheid, instellingen en professionals. Onderzoekers lijken onderdeel van deze 'elite'. (...)

Overheid als opponent

55 Problemen in de multi-etnische samenleving zijn volgens de respondenten op het conto te schrijven van allochtonen die niet willen, of niet kunnen. Maar daarnaast houden
60 onze respondenten vooral de overheid hiervoor verantwoordelijk. Als het gaat om het functioneren van de

overheid in het algemeen, valt vooral de grote afstand op die ze tot de
65 overheid ervaren. Ze zien overheidsfunctionarissen, gezagsdragers en politici als bevoorrechte mensen die geen idee hebben hoe de gewone man leeft. Men komt niet in aan-
70 raking met problemen van de multi-etnische samenleving of andere sociale of economische problemen. (...)

Sommige respondenten stellen dat de overheid bevolkt wordt door
75 profiteurs, wier prioriteit vooral ligt bij het in stand houden van de bestaande machtsverhoudingen. "Ze zitten met hun krent op dat pluche; warm en comfortabel. Eens in de vier jaar,
80 vlak voor de verkiezingen, paaient ze hun achterban op de markt met stickertjes en speldjes. Dat voelen de mensen dondersgoed. Dan zijn ze nodig, en verder niet zeuren. Als je
85 praat over je onvrede over de politiek, dan heb je daar de essentie."

Wat betreft de multi-etnische samenleving is de belangrijkste kritiek dat de overheid 'niets' voor ze doet,
90 passief is. De voor hen zo evidente problemen in de buurt – overlast, verloedering, een voortdurende instroom van kansarmen die de taal niet spreken – worden door de
95 overheid al dan niet moedwillig genegeerd. De geïnterviewden verwachten traditioneel veel van de overheid, maar voelen zich nu hevig in de steek gelaten.

naar: Gruijter, M. de, Smits van Waesberghe, E. (2010), auteurs van het Verwey-Jonker Instituut. Een vreemde in eigen land; Boze autochtone burgers over nieuwe Nederlanders en de overheid. Kennislink. Geraadpleegd juni 2011 via <http://www.kennislink.nl/publicaties/een-vreemde-in-eigen-land>.

noot 1 Het Verwey-Jonker Instituut is een onafhankelijk onderzoeksinstituut voor advies en innovatie op sociaal-maatschappelijk terrein.

Opgave 4 De ontevredenheid van burgers en de rol van De Telegraaf

Bij deze opgave hoort tekst 8 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Tekst 8 verscheen in het voorjaar van 2011. Binnen de Europese Unie en in de EU-lidstaten werd een politieke discussie gevoerd of Europa akkoord moest gaan met extra financiële steun voor Griekenland om een dreigend faillissement van dit land te voorkomen.

Lees de regels 1 tot en met 33 van tekst 8.

Naar aanleiding van de berichtgeving van *De Telegraaf* over de eurocrisis en Griekenland merken de NRC-redacteuren Toon Beemsterboer en Wilmer Heck op dat *De Telegraaf* zich weinig aantrekt van journalistieke ethiek (zie de regels 23-25 van tekst 8).

- 2p 17 Noem twee journalistieke normen die Beemsterboer en Heck bedoeld kunnen hebben.

Een organisatie die zich sterk maakt voor het omschrijven en in stand houden van de journalistieke ethiek is de Raad voor de Journalistiek (RvdJ). Deze Raad “beoordeelt naar aanleiding van een klacht over een journalistieke uiting of gedraging of de grenzen zijn overschreden van hetgeen, gelet op de eisen van journalistieke verantwoordelijkheid, maatschappelijk aanvaardbaar is.” (Bron: *In de Leidraad van de Raad voor de Journalistiek. Geraadpleegd via <http://www.rvdj.nl/rvdj-archive>.)*

Op 8 oktober 2008 wordt Sjuul Paradijs hoofdredacteur van *De Telegraaf*. Op 14 december 2008 zegt *De Telegraaf* alle medewerking met de RvdJ op. Redactie en hoofdredactie erkennen het gezag van de Raad voor de Journalistiek niet meer.

De Telegraaf is van mening dat de normen die de Raad hanteert voor publicaties (of de manier waarop die tot stand komen) “onredelijk veel zwaarder zijn dan wettelijke normen.” (Bron: *Telegraaf keert Raad de rug toe (2008, 14 december). Geraadpleegd via <http://www.telegraaf.nl/binnenland/2791021>.)*

- 2p 18 Noem drie voorbeelden van deze ‘wettelijke normen’.

Zie de regels 5 tot en met 33 van tekst 8.

In de berichtgeving over Griekenland maakt *De Telegraaf* gebruik van een bepaald mediaframe.

- 3p 19
- a Geef een omschrijving van het begrip mediaframe.
  - b Typeer het frame dat *De Telegraaf* gebruikt.
  - c Wat kan het gevolg zijn van een dergelijk frame?

- Krantenredacties maken elke dag een selectie van het nieuws. Algemene selectiecriteria zijn bijvoorbeeld 'De gebeurtenissen zijn actueel' en 'De gebeurtenissen kennen continuïteit'. Naar aanleiding van tekst 8 lijkt het erop dat voor de redactie van *De Telegraaf* bepaalde selectiecriteria een grotere rol spelen dan voor de redactie van *NRC Handelsblad*.
- 2p 20 Leg uit dat voor de redactie van *De Telegraaf* andere selectiecriteria van het nieuws een rol spelen dan voor de redactie van *NRC Handelsblad*. Betrek in je antwoord de verschillen tussen populaire kranten en kwaliteitskranten.

Maak gebruik van tekst 8.

- De media vervullen een aantal functies in het proces van politieke besluitvorming zoals de informerende functie en de controle- of waakhondfunctie.
- 3p 21 Leg uit welke drie **andere** functies van de media in het proces van politieke besluitvorming *De Telegraaf* als 'campagnekrant' vervult. Geef bij elke functie een passend citaat uit tekst 8.

Zie de regels 59 tot en met 62 van tekst 8.

- Indirect verwijzen Bakker en Meines in de laatste zin van tekst 8 naar het bestaan van pluriformiteit en diversiteit van kranten in Nederland.
- 4p 22 Leg uit op welke twee manieren de overheid de pluriformiteit en diversiteit van de pers heeft gewaarborgd.

- De bemoeienis van de overheid met de pers is ook omstreden.
- 2p 23 Geef een argument voor de volgende stelling: juist marktwerking bevordert de pluriformiteit en diversiteit van kranten.

Opgave 4 De ontevredenheid van burgers en de rol van De Telegraaf

tekst 8

De Telegraaf is de campagnekrant voor woedend Nederland

Onder hoofdredacteur Sjuul Paradijs maakt De Telegraaf weer duidelijke keuzes: tegen de kilometerheffing en de Grieken, voor Cruijff en WNL

De Telegraaf is weer bezig aan een politieke campagne, dit keer tegen de 'luie Grieken'. 'Het rechtse ventiel' volgt en voedt het volksgevoel.

5 Je zal maar Griek zijn en *De Telegraaf* lezen. Een greep uit de koppen van de afgelopen maand. 'Weer miljarden in bodemloze put'. 'Athene aan de bedelstaf'. 'Kassa voor
10 kwakkellanden'. 'Hoppa uit de Euro'. 'Stuur de fiscus op de Grieken af'. 'Iedereen hier omkoopbaar'. (...) Het is Sjuul Paradijs ten voeten uit. Sinds zijn aantreden als hoofd-
15 redacteur in januari 2009 is *De Telegraaf* weer een echte campagnekrant. (...) *De Telegraaf* is niet de enige krant die onderwerpen op de agenda wil
20 zetten. Zo was *NRC Handelsblad* de drijvende kracht achter een onderzoek naar de Nederlandse steun aan de Irak-oorlog. Maar *De Telegraaf* laat zich weinig gelegen liggen aan
25 journalistieke ethiek. (...) De Grieken worden weggezet als een lui en onbetrouwbaar volk dat de hele dag staakt, tot op het bot corrupt is en leeft in een Luilekkerland van uit-
30 slapen en nietsdoen. In de woorden van Paradijs: "De Grieken hebben

naast tzatziki ook corruptie uitgevonden."

(...)

De Telegraaf is als het koffiehuis, 35 waar gekankerd wordt op de politiek. De krant kiest vanuit de onderbuik. Jan Blokker (oud journalist en columnist van o.a. *de Volkskrant* en *NRC*) zei het bij het honderdjarig
40 bestaan van *De Telegraaf* zo: "Geen enkele krant heeft de thermometer zo diep in de billen van de samenleving als *De Telegraaf*." (...)

Bert Bakker (lobbyist en oud-D66- 45 kamerlid) en Rob Meines (oud-*NRC*-journalist) vinden de rol van *De Telegraaf* als 'rechts ventiel' van belang. Bakker: "*De Telegraaf* verstaat de kunst om politici te laten
50 weten wat er leeft onder het volk." Meines: "Zij bedenken dat gevoel niet, ze maken er gebruik van. Het ontbreken van zo'n ventiel [toen de krant zich in de jaren negentig rustig
55 hield, red.] heeft juist geleid tot de snelle opkomst van Fortuyn en Wilders." (...) Het schenden van de journalistieke ethiek nemen Bakker en Meines voor lief. "Dat zou een
60 probleem zijn als *De Telegraaf* de enige krant van Nederland was", zo vindt Bakker. (...)

naar: Beemsterboer, T., Heck W. (2011, 31 mei). *De Telegraaf is de campagnekrant voor woedend Nederland*. *NRC Handelsblad*. (ingekorte versie).

Toon Beemsterboer en Wilmer Heck zijn *NRC*-redacteuren.

Opgave 5 De eurocrisis

Bij deze opgave horen de teksten 9 en 10.

Inleiding

De situatie rond de gemeenschappelijke munt, de euro, is tien jaar na de introductie verre van stabiel (mei 2012). In tekst 9 beschrijft Daniel Mügge één van de oorzaken van de eurocrisis: het ontstaan van een Europese kapitaalmarkt. In tekst 10 staan opvattingen van politieke partijen over de Europese Unie en voorstellen om de eurocrisis aan te pakken.

Gebruik tekst 9.

De internationale betrekkingen kan men analyseren vanuit het klassieke beeld van de internationale orde of vanuit het postklassieke beeld van de internationale orde.

- 4p 24 Leg uit vanuit welk perspectief tekst 9 is geschreven: het klassieke of het postklassieke beeld van de internationale orde. Betrek in je antwoord twee kenmerken van dat beeld en koppel elk kenmerk aan een gegeven uit de tekst.

Maak gebruik van tekst 10.

In het voorjaar van 2012 blijken er in Nederland flinke politieke tegenstellingen te bestaan rond de kwestie van de financiële hulp aan Griekenland en andere landen. Ook zijn er meningsverschillen over de vraag of er 'méér of minder Europa' moet zijn als reactie op de eurocrisis. In tekst 10 staan drie standpunten over de EU en de eurocrisis van verschillende politieke partijen. In elk standpunt zijn uitgangspunten of kenmerken van de achterliggende politieke ideologie of politieke houding te herkennen.

- 6p 25 Welke partij is in elk van de drie standpunten te herkennen? Kies uit CDA, PVV en SP. Noem van elke partij de betreffende politieke ideologie of houding.
Leg vervolgens je keuze voor elke partij uit aan de hand van twee uitgangspunten of kenmerken van de betreffende politieke ideologie of houding.

In tekst 10 staan verschillende visies van politieke partijen op de oorzaken en aanpak van de eurocrisis. Ook tussen de lidstaten van de EU zijn er verschillende visies over de aanpak van de eurocrisis. Dat de EU-landen moeilijk de eurocrisis kunnen oplossen, is mede te verklaren door het dilemma van collectieve actie.

- 3p 26 a Leg uit hoe het dilemma van collectieve actie de aanpak van de eurocrisis belemmert.
b Leg uit op welke wijze dit dilemma kan worden opgelost.

In de regels 20-28 van tekst 9 wordt verwezen naar de rol van de Europese Commissie en de Raad van de Europese Unie (kortweg de Raad of de Raad van Ministers genoemd) in het proces van veranderende regelgeving over het Europese bankwezen.

In de Raad is er zowel sprake van intergouvernementele besluitvorming als van supranationale besluitvorming.

- 2p **27** Leg het verschil uit tussen intergouvernementele besluitvorming en supranationale besluitvorming, en geef een voorbeeld van een beleidsterrein waar sprake is van intergouvernementele besluitvorming en een voorbeeld van een beleidsterrein waar sprake is van supranationale besluitvorming.

In het boek 'De bestuurlijke kaart van de Europese Unie' wordt de vraag gesteld hoe groot de macht is van de Commissie ten opzichte van de lidstaten. (*Bron: Van der Vleuten, A. (red.). (2010). De bestuurlijke kaart van de Europese Unie. Instellingen, besluitvorming en beleid. Bussum: Coutinho.*)

- 2p **28** Leg uit aan de hand van twee bevoegdheden van de Europese Commissie hoe de macht van de Commissie ten opzichte van de lidstaten is geregeld.

Opgave 5 De eurocrisis

tekst 9

Europese integratie en de crisis

Eind jaren tachtig verschilden nationale financiële industrieën duidelijk van elkaar en zij hadden een aangewezen plek in nationale varianten
5 van kapitalisme. Deze varianten werden in stand gehouden door nationale specifieke regelgeving. In de loop van de jaren negentig veranderde dit fundamenteel. Banken
10 die eerder een vergaande eenwording van Europese kapitaalmarkten hadden gedwarsboomd, herzagen hun positie. Grote spelers in Duitsland, Frankrijk en Nederland
15 zoals Deutsche Bank, Société Générale en ABN Amro namen hierin het voortouw. Midden jaren negentig zetten banken hun eigen kantoren met lobbyisten in Brussel op om
20 Europeanisering te stimuleren. De Europese Commissie legde na een intens overleg met de industrie een actieplan op tafel bij de Europese Raad van Ministers. Om de Europese
25 kapitaalmarkt volledig te benutten waren tientallen Europese wets-

wijzigingen nodig; de finale versie in 1999 telde er maar liefst 43.

De hierdoor ontstane structuur van de financiële sector is problematisch
30 om drie redenen: de markt is geconcentreerd, geïnternationaliseerd en de meeste vooraanstaande banken verenigen klassieke krediet-
35 verstrekking met kapitaalmarktactiviteiten. Alle drie de kenmerken hebben bijgedragen aan de crisis.

Veel banken zijn zo groot dat maar weinig overheden zich een faillissement kunnen permitteren. Deze
40 'nationale verzekering' geeft banken prikkels om risicovolle transacties aan te gaan. (...) Tegelijkertijd zijn banken dusdanig geïnternationaliseerd dat diezelfde nationale over-
45 heden feitelijk niet alleen garant staan voor banken die hun eigen burgers dienen, maar ook in het buitenland producten aanbieden. (...)

bron: Mügge, D. (pp. 39-58, ingekorte versie). Europese integratie en de crisis. Blom J. (Red.). De kredietcrisis: een politiek-economisch perspectief. Amsterdam: Amsterdam University Press. Daniel Mügge is universitair docent Internationale Betrekkingen aan de Universiteit van Amsterdam.

tekst 10

Standpunten politieke partijen over de Europese Unie en de eurocrisis

Standpunt 1

We zijn onderdeel van Europa. We kunnen en willen niet zonder Europa. Europa, dat zijn onze banen. We verdienen er veel geld. Maar Europa staat voor meer dan economie. Het is ook een gemeenschap van waarden. (...).

- 5 Maar er is ook een andere kant. De huidige financiële problemen in enkele Zuid-Europese landen raken ons stevig. Dat heeft mede kunnen gebeuren omdat landen zich niet aan de onderlinge afspraken hebben gehouden en daarmee weg konden komen. (...) Als we nu de juiste keuzes maken, komen we de eurocrisis te boven en kunnen we bouwen
- 10 aan een slagvaardig en rechtvaardig Europa. Maar we moeten niet alles aan Europa overlaten. We regelen zelf wat we als Nederland zelf het beste kunnen doen. (...).

- Ons land kan een voorname positie verwerven op het wereldtoneel door en met Europa. Tegelijk moet Nederland blijven investeren in
- 15 kleinschalige gemeenschappen en nabijheid, op het platteland maar zeker ook in de stad. Juist in een grote wereld hebben mensen behoefte aan overzicht en een menselijke maat waar mensen kunnen omzien naar elkaar.

Standpunt 2

Opkomen voor Nederland

De partij zet het Nederlands belang voorop. Nederland mag geen enkel vetorecht opgeven, het Nederlands parlement moet iedere beslissing kunnen tegenhouden en weer bevoegd worden op alle terreinen.

- 5 Stop de miljardenstroom
- Nederland is de grootste nettobetaler. Wij willen ons geld terug. Miljarden euro's aan Nederlands belastinggeld willen we weer gebruiken voor Nederland, niet voor Brussel. Dus geen miljarden meer om de boeren in Polen en Frankrijk te spekken. Geen nieuwe wegen met Nederlands geld
- 10 aanleggen in Bulgarije en Portugal. Nederlands geld in ons eigen land besteden, zeker in de huidige economische crisis!

Standpunt 3

Samenwerking in Europa is broodnodig om mondiale problemen aan te pakken zoals klimaatverandering en grensoverschrijdende criminaliteit. Helaas wordt de Europese Unie door het bedrijfsleven en haar naar schatting 25.000 lobbyisten gedomineerd. (...) Daardoor zijn in Brussel
5 allerlei neoliberale maatregelen genomen die hebben geleid tot het ondermijnen van de verzorgingsstaat, een neerwaartse druk op lonen en arbeidsvoorwaarden, en de privatisering van publieke diensten.

De vrijheid van de financiële sector moet drastisch worden ingeperkt. De financiële en de daarop volgende economische crisis hebben grote
10 gevolgen voor de euro. Verschillende landen, waaronder Ierland, Portugal en Griekenland kwamen in de problemen en moesten een beroep doen op het IMF en de Europese Unie voor extra leningen. (...).

Wie worden gered: landen of banken?

Een land in diepe schuld geef je geen nieuwe creditcard. De partij vreest
15 dat belastinggeld dat naar Griekenland wordt gestuurd, niet terug zal komen. (...)

De EU en de Regeringsleiders weigeren de veroorzakers van de crisis, de speculanten, aan te pakken. De partij wil wel Europese samenwerking om het casinokapitalisme te bestrijden. Grote veranderingen zijn hard nodig.
20 Wij willen een sociaal Europa van de menselijke maat en niet een superstaat die de belangen van grote bedrijven dient.